

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Langzaam maar zeker komt er steeds meer licht en ruimte in het donkere bos

De serene stilte van de Lonnekerberg

Bovenop de stuwwal aan de oostkant van het vliegveld van Twente ligt landgoed Lonnekerberg. Een ratjetoe aan vreemde buitenlandse naaldbomen verwelkomt de bezoekers nu nog. Maar dit gaat veranderen. Het naaldbos dat in het verleden is aangeplant voor de productie van hout gaat geleidelijk aan over naar een meer natuurlijk loofbos met typisch Nederlandse boomsoorten.

TEKST: LAURIEN HOLTJER FOTO'S: RUUD PLOEG

Een smalle klinkerweg loopt langzaam omhoog, tegen de stuwwal op. Rechts liggen de 'Kleigaten van Smulders', drie diepe vijvers die in het verleden zijn uitgegraven. Ze zijn vernoemd naar de Twentsche Stoomfabriek Smulders en Mulder, die de klei won om er rode stenen van te bakken. Iets verderop en aan de linkerhand ligt het bosreservaat de Lonnekerberg, 140 hectare groot en sinds 2000 in beheer van Landschap Overijssel. Samen met vier andere landgoederen vormt het natuurgebied een groene gordel rondom het vliegveld van Twente. In het verleden zorgden de bijbehorende vliegtuigen voor veel geluidsoverlast. Maar sinds de vliegbasis in 2007 sloot, overheerst de stilte. Heel even maar doorbreken twee zwartkopmezen de stilte. Strijdig ketsen ze tegen elkaar op. Een paar seconden later is de rust al teruggekeerd. De oostenwind die even aantrekt, neemt slechts nog zacht geruis mee van de auto's op de N377 naar Oldenzaal.

De bijna serene stilte en hier en daar krakende takken geeft het stukje natuur iets mystieks. Alleen door het bos lopend, is het moeilijk om niet af en toe even achterom te kijken. Het is de leegte van brede paden die terug staart. Recreanten zijn er nauwelijks. Niet op een doordeweekse dag. Maar ook in het weekend

zijn er weinig mensen te vinden, ondanks de nabijheid van het stedelijk gebied tussen Enschede, Hengelo en Oldenzaal. De dagelijkse bezoekers zijn op één hand te tellen. Het zijn vooral inwoners afkomstig uit omliggende dorpen die voor een blokje om hun weg weten te vinden naar de Lonnekerberg.

Uniek plantenreservaat

Het landgoed ligt bovenop een heuvel tussen Oldenzaal en het plaatsje Lonneker. Deze stuwwal is circa 200.000 jaar geleden ontstaan, tijdens de voorlaatste ijstijd Saalien. Grote pakken landijs stuwden de toen bevroren bodem omhoog. Hierdoor is de grond door elkaar gehusseld en bestaat de stuwwal nu uit afwisselende lagen zand, grind en klei. Op verschillende plekken zijn in de bodem ondoordringbare lagen ontstaan. Daar waar het water tegen een dichte kleilaag stuit, komt het boven de grond. Het kwelwater hervat bovengronds de weg naar beneden via kleine oppervlakkige stroompjes. Op plaatsen waar het kwelwater zich ophoopte ontstonden beken. In het noordelijk deel van het reservaat meandert nu nog de Jufferbeek. De rijke bodem en de natte toestand maken het gebied tot een uniek reservaat met tal van beschermde plantensoorten. Meer dan 75 ver-

FOTO: LAURIEN HOLTJER

'Het is ons bos'

Mevrouw Molhoek uit Lonneker wandelt al 25 jaar op de Lonnekerberg. "Elke dag loop ik met mijn honden een vaste route. Het is dichtbij en bekend. Het is wel veranderd in de loop der jaren. De kinderen vonden het vroeger een eng sprookjesbos, zo donker. Toen hoorde je ook het vliegveld heel goed. Nu niet meer. Nu is het stil. Laatst ben ik wel geschrokken van een groep ruiters. Maar mountainbikers zie ik haast niet meer. Die hebben een eigen pad gekregen. Ik vind het een prachtig gebied. Mensen uit Lonneker zeggen ook altijd 'het is ons bos'."

schillende soorten komen hier voor, waarvan er dertien op de Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde soorten staan. Het klein glikkruid en fraai hertshooi zijn bijvoorbeeld zeldzaam op

naam: Lonnekerberg
ligging: ten oosten van vliegveld Twente, tussen Enschede en Oldenzaal
oppervlakte: 141 hectare
bijzonderheden: productiebos, aangelegd in tweede helft negentiende eeuw door textiel-fabrikant Albert Jan Blijdenstein op uitgebreid rabattenstelsel. Het bos wordt omgevormd tot een bos met loofbomen van verschillende leeftijden. Ook de waterhuishouding wordt waar mogelijk weer hersteld.

andere plekken in Twente, maar hier op de Lonnekerberg hebben ze het op een paar plekken aardig naar hun zin.

Ooit een kale heuvel

Veel van de bijzondere vegetaties zijn restanten uit het verleden. Omringd door het dichte bos is het moeilijk voor te stellen dat het gebied er eeuwen terug heel anders uitzag. Maar ooit was de Lonnekerberg een kale heuvel met overwegend natte schrale heide. Schapen graasden er naarstig op los en voorkwamen dat het gebied dichtgroeide. Alleen aan de noordkant kwam een klein stukje oerbos met loofbomen voor.

In de negentiende eeuw kwam het gebied in handen van textielfabrikant Albert Jan Blijdenstein die de grond aankocht en inrichtte als jachtterrein. De paars bloeiende rododendrons langs de paden herinneren daar nog aan. Ze boden de losgelaten fazanten een plek om weg te kruipen.

Rond 1920 besloot Blijdenstein het terrein te gebruiken voor de productie van hout. Omdat de grond slecht water doorliet, liet hij talloze greppels graven. Hij pakte het grondig aan. Overal waar je kijkt, liggen ontwateringgreppels die ook wel rabatten worden genoemd. Leg ze achter elkaar en ze vormen een lengte van 320 kilometer. Op de ruggen van de greppels plantte Blijdenstein allerlei exotische soorten aan, zoals de Servische spar, Japanse lariks, Oostenrijkse den en de Douglasspar. De bonte variatie aan exotische soorten is nu kenmerkend voor de Lonnekerberg.

Meer ruimte en licht

Het dichte en donkere naaldbos heeft het de plantensoorten die licht nodig hebben echter behoorlijk moeilijk gemaakt. Veel van de oude zeldzame heidevegetaties hebben zich alleen staande kunnen houden op de schaarse open plekken langs de bospaden. De komende jaren

probeert Landschap Overijssel de natuurwaarden te versterken door het monotone naaldbos om te vormen tot een loofbos dat meer in Nederland thuishoort. Douglas, fijnspar en andere exotische naaldbomen worden verwijderd, zodat er meer ruimte en licht in het gebied komt. Inheemse loofbomen zoals wintereiken, krijgen hierdoor meer kans om te groeien, evenals waardevolle plantensoorten. Ook richt Landschap Overijssel haar pijlen op het oorspronkelijke watersysteem van het gebied. Door de aanleg van de ontwateringgreppels zijn de natuurlijke stroompjes uitgediept tot sloten die het water snel afvoeren. Zo snel dat op veel plekken de kenmerkende natte situatie is verdwenen. Door de greppels niet meer te onderhouden en slootjes in fasen dicht te gooien, gaat Landschap Overijssel de snelle afwatering tegen en zullen met het kwel

weer meer ondiepe en natuurlijk stromende watertjes ontstaan. Op de plekken waar de eerste stappen al zijn gezet, is de verandering duidelijk zichtbaar. Op een aantal verwaarloosde rabatten groeien weer mossen en varens. In een omtrek van tien meter zwaait de bospaardenstaart rustig heen en weer tussen de bosklaver, zuring en andere soorten van de rijkelijke onderbegroeiing op natte grond.

Kleine ingrepen, grote effecten

Naast de grootschalige omvorming van het bos voert Landschap Overijssel ook kleinschalige ingrepen uit. Doordat dood hout mag blijven liggen en oude bomen mogen blijven staan, voelen veel paddenstoelen zich weer thuis in het bos. Ook vogels maken dankbaar gebruik van de holtes in dood hout. Zo zijn de middelste bonte specht en de kortsnavel boomkruiper het afgelopen jaar gesignaleerd als nieuwe soorten in het gebied.

Een ander project ligt verderop in het bos. Tussen de bomen door steekt een puntig dak. Het is een oud transformatorhuisje dat eind 2004 is ingericht voor vleermuizen en steenmarters. In de deuren zitten invlieggaten en de regenpijp is naar binnen geleid zodat het er goed vochtig is. Verder hangen aan de binnenmuur planken met afstand van een paar centimeter, waar de vleermuizen tussen kunnen hangen.

Ook is in samenwerking met de Vlinderstichting op een aantal plekken het bos rigoreus gekapt. Specifieke planten die bijzondere vlindersoorten, zoals bont zandoogje en kleine ijsvogelvlinder, nodig hebben voor hun voedsel of voortplanting, krijgen daardoor nieuwe kansen.

Albert Jan Blijdenstein stierf op 66 jarige leeftijd. Hij liet zich begraven op het hoogste punt van de Lonnekerberg, op 56 meter boven het ANP. Ook zijn inmiddels overleden kinderen liggen daar.